

NIEMIETZ proti NEMECKU

Rozsudok zo 16. decembra 1992

NEOFICIÁLNE ZHRNUTIE A OKOLNOSTI PRÍPADU

A. Základné skutočnosti

1. Dňa 9. decembra 1985 bol z freiburskej pošty telefaxom zaslaný list jednému sudcovi Okresného súdu vo Freisingu, ktorý sa týkal trestného konania prebiehajúceho na tomto súde. Bol podpísaný „Klausom Wegnerom“, ktorý bol pravdepodobne fiktívnou osobou, a nasledovali slová „v mene Proticirkevnej pracovnej skupiny Bunte Liste vo Freiburgu“. Sťažovateľ – pán Niemietz bol niekoľko rokov predsedom Bunte Liste, ktorá je miestnou politickou stranou. Jeho kolega, s ktorým zdieľal kanceláriu, vyvíjal tiež aktivity v prospech tejto strany.

2. Vzhľadom na obsah listu sa proti Klausovi Wegnerovi následne začalo trestné konanie pre urážlivé správanie. Mníchovský okresný súd vydal počas vyšetrovania 8. augusta 1986 príkaz na prehliadku *inter alia* sťažovateľovho úradu a prikázal zabaviť dokumenty odhaľujúce totožnosť Klausa Wegnera. Odôvodnenie príkazu bolo, že pošta pre Bunte Liste sa zasielala do poštového priečinka, ktorého obsah býval do roku 1985 doručovaný do sťažovateľovej kancelárie. Prehliadka bola vykonaná 13. novembra 1986. Boli prehliadnuté štyri skrinky s údajmi týkajúcimi sa klientov a šesť samostatných spisov, ale relevantné dokumenty sa nenašli.

3. Dňa 27. marca 1987 Krajinský súd Mníchov I vyhlásil sťažovateľove odvolanie proti príkazu na prehliadku za neprijateľné na základe toho, že prehliadka už bola vykonaná. Uviedol, že neexistoval právny záujem deklarovať nezákonnosť príkazu a okrem iného poznamenal, že sa nedalo predpokladať, že sa pošta pre Bunte Liste môže týkať vzťahov právny zástupca – klient. Dňa 18. augusta 1987 Spolkový ústavný súd neprijal sťažovateľovu ústavnú sťažnosť proti príkazu na prehliadku a proti rozhodnutiu krajinského súdu z dôvodu nedostatočných vyhládok podania na úspech.

B. Konanie pred Európskou komisiou pre ľudské práva

Sťažnosť podaná Európskej komisii pre ľudské práva (ďalej len „Komisia“) 15. februára 1988 bola 5. apríla 1990 vyhlásená za čiastočne prijateľnú.

V svojej správe z 29. mája 1991 Komisia zhrnula fakty a vyjadrila jednomyselný názor, že bol porušený článok 8 Dohovoru a že nevznikla osobitná otázka podľa článku 1 Protokolu č. 1.

Komisia postúpila prípad Európskemu súdu pre ľudské práva (ďalej len „Súd“) 12. júla 1991.

VÝŇATOK Z ROZSUDKU

PRÁVNÝ STAV

I. ÚDAJNÉ PORUŠENIE ČLÁNKU 8 DOHOVORU

26. Pán Niemietz uviedol, že prehliadka jeho právnickej kancelárie bola porušením článku 8 Dohovoru, ktorý znie:

„1. Každý má právo na rešpektovanie svojho súkromného a rodinného života, obydlia a korešpondencie.

2. Štátny orgán nemôže do výkonu tohto práva zasahovať okrem prípadov, keď je to v súlade so zákonom a nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, verejnej bezpečnosti, hospodárskeho blahobytu krajiny, predchádzania nepokojom a zločinnosti, ochrany zdravia alebo morálky alebo ochrany práv a slobôd iných.“

Toto tvrdenie bolo Komisiou prijaté na základe toho, že prehliadka predstavovala neoprávnený zásah do sťažovateľovho súkromného života a obydlia.

A. Došlo k „zásahu“?

27. Nesúhlasiac so záverom Komisie, vláda tvrdila, že článok 8 neposkytuje ochranu proti prehliadke právnickej kancelárie. Podľa jej názoru Dohovor určuje jasný rozdiel medzi súkromným životom a obydľím na jednej strane a profesijným a obchodným životom a priestormi na strane druhej.

28. Komisia pri svojom tvrdení, že tu došlo k zásahu do „súkromného života“ a „obydlia“ pána Niemietza, prikladala osobitný význam dôvernému vzťahu existujúcemu medzi právnikom a jeho klientom. Súd zdieľa pochybnosti vlády, či táto skutočnosť môže slúžiť ako prijateľné kritérium na účely určenia rozsahu ochrany poskytovanej článkom 8. V skutočnosti všetky profesijné a obchodné aktivity môžu vo väčšej alebo menšej miere obsahovať dôverné veci, čo môže viesť k tomu, že ak prijmeme toto kritérium, často by mohli vznikať spory, kde by mala byť hranica.

29. Súd nepovažuje za možné alebo potrebné pokúsiť sa o vyčerpávajúcu definíciu pojmu „súkromný život“. Mohlo by však byť príliš reštriktívne limitovať tento pojem „výsostným okruhom“, v ktorom môže jednotlivец žiť svoj vlastný osobný život, ako sa rozhodne, a úplne z tohto okruhu vylúčiť vonkajší svet neobsiahnutý v tomto okruhu. Rešpektovanie súkromného života musí tiež obsahovať do určitej miery právo zakladať a rozvíjať vzťahy s ostatnými ľuďmi.

Okrem toho neexistuje dôvod, pre ktorý sa má pojem „súkromný život“ chápať ako vylučujúci aktivity profesijnej alebo obchodnej povahy, pretože práve počas svojich pracovných životov má väčšina ľudí významnú, ak nie najväčšiu príležitosť rozvíjať vzťahy s vonkajším svetom. Tento názor je podopretý skutočnosťou, ako už správne poukázala Komisia, že nemožno vždy presne rozoznať, ktoré aktivity jednotlivca tvoria časť jeho profesijného alebo obchodného života a ktoré nie. Preto zvlášť v prípade, ak jednotlivec vykonáva slobodné povolanie, môže jeho práca tvoriť časť jeho života do takej miery, že sa stane nemožným určiť, v ktorej oblasti koná v danom časovom okamihu.

Odoprenie ochrany podľa článku 8 na základe toho, že namietané opatrenie sa vzťahovalo len na profesijné aktivity, ako to navrhovala vláda v tomto prípade, by mohlo navyše viesť k nerovnakému zaobchádzaniu, pretože táto ochrana by zostala prístupná osobe, ktorej profesijné a neprofesijné aktivity sú spojené tak, že sa nedá medzi nimi rozlišovať. Skutočne, Súd ani predtým neurčil také rozlišovanie: rozhodol, že o zasahovanie do súkromného života ide aj vtedy, keď telefónne odpočúvanie pokrýva obchodné a aj súkromné hovory (pozri rozsudok Huvig proti Francúzsku z 24. apríla 1990, séria A, č. 176-B, str. 41, ods. 8 a str. 52, ods. 25). Aj keď bola prehliadka nariadená len proti obchodným aktivitám, neopieral sa len o túto skutočnosť ako na dôvod na neaplikovateľnosť článku 8 a pojmu „súkromný život“ (pozri rozsudok Chappell proti Spojenému kráľovstvu z 30. marca 1989, séria A, č. 152-A, strany 12 – 13, ods. 26 a strany 21 – 22, ods. 51).

30. Čo sa týka slova „obydlie“ (*home*) v anglickom texte článku 8, Súd si všimol, že v niektorých zmluvných štátoch, zvlášť v Nemecku (pozri odsek 18), je jeho chápanie rozšírené na obchodné priestory. Taká interpretácia je navyše plne v súlade s francúzskym textom, keďže slovo „domicile“ má širší význam než slovo „home“ a môže sa rozšíriť napríklad na kanceláriu, v ktorej osoba vykonáva svoju profesiu.

V tomto kontexte tiež nemožno vždy určiť presné rozdiely, keďže činnosti, ktoré sa vzťahujú k profesii alebo obchodu, možno vykonávať aj zo súkromného sídla, a aktivity, ktoré sa k povolaniu alebo obchodu nevzťahujú, možno vykonávať aj v úrade alebo komerčných priestoroch. Preto zúžený výklad slov „home“ a „domicile“ môže predstavovať rovnaké riziko nespravodlivého zaobchádzania ako zúžený výklad pojmu „súkromný život“ (pozri odsek 29).

31. Všeobecnejšie povedané, interpretovať slová „súkromný život“ a „domov“ ako obsahujúce určité profesijné a obchodné aktivity alebo priestory by bolo v súlade so základným cieľom a účelom článku 8, konkrétne s ochranou jednotlivca proti svojvoľnému zasahovaniu štátnych orgánov (pozri napríklad rozsudok Marckx proti Belgicku z 13. júnu 1979, séria A, č. 31, str. 15, ods. 31). Taká interpretácia by príliš neobmedzovala zmluvné štáty, pretože by sa im zachovalo oprávnenie „zasahovať“ v rozsahu dovolenom článkom 8 odsek 2. Toto oprávnenie by mohlo byť aj ďalekosiahlejšie v prípadoch, v ktorých by šlo o profesijné alebo obchodné aktivity alebo priestory ako v iných prípadoch.

32. K uvedeným všeobecným úvahám pôsobiacim proti názoru, že článok 8 je neaplikovateľný, je potrebné pripojiť ďalšie skutočnosti týkajúce sa osobitných okolností prípadu. Príkaz vydaný mníchovským okresným súdom nariadil prehliadku a zabavenie „dokumentov“ – bez špecifikácie alebo obmedzenia – odhaľujúcich totožnosť Klausa Wegnera (pozri odsek 10). Ďalej, osoby, ktoré vykonali prehliadku, prezreli štyri skrinky s údajmi týkajúcimi sa klientov, ako aj šesť samostatných spisov (pozri odsek 11). Ich činnosť sa musela nevyhnutne vzťahovať aj na „korešpondenciu“ a materiály, ktoré sa samy osebe môžu považovať za vhodné na účely článku 8. V tejto

súvislosti stačí poznamenať, že pojem „korešpondencia“ neobsahuje žiadne prídavné meno na jeho bližšie vymedzenie, ako to bolo urobené pri slove „život“. A skutočne už Súd rozhodol, že v súvislosti s korešpondenciou vo forme telefónnych hovorov nie je potrebné takéto vymedzenie urobiť (pozri už spomínaný rozsudok Huvig, séria A, č. 176-B, str. 41, ods. 8 a str. 52, ods. 25). V niekoľkých prípadoch týkajúcich sa korešpondencie s právnikom (pozri napríklad rozsudok Schönenberger a Durmaz proti Švajčiarsku z 20. júna 1988, séria A, č. 137 a rozsudok Campbell proti Spojenému kráľovstvu z 25. marca 1992, séria A, č. 233) sa Súd ani nezmenil o možnosti, že článok 8 by mohol byť neaplikovateľný na základe toho, že korešpondencia bola profesijnej povahy.

33. Celkovo vzaté, predchádzajúce dôvody vedú Súd k záveru, že prehliadka sťažovateľovej kancelárie predstavuje zásah do jeho práv podľa článku 8.

B. Bol zásah „v súlade so zákonom“?

34. Sťažovateľ uviedol, že zásah nebol „v súlade so zákonom“, pretože bol založený viac na podozreniach než na faktoch, a tak nezodpovedal podmienkam uvedeným v § 103 Trestného poriadku (pozri odsek 19), a pretože tu bol úmysel obísť zákonné ustanovenia ochraňujúce profesijné tajomstvo.

35. Súd súhlasil s Komisiou a vládou, že také tvrdenie musí byť zamietnuté. Uviedol, že Krajský súd Mníchov I aj Spolkový ústavný súd dospeli k záveru, že prehliadka bola zákonná v zmysle § 103 Trestného poriadku (pozri odseky 15 – 16 a 19) a nevidí dôvod odchyliť sa od názoru, ktorý tieto súdy vyjadrili.

C. Mal zásah legitímny cieľ alebo ciele?

36. Podobne ako Komisia aj Súd dospel k záveru, ako nepopiera ani sťažovateľ, že zásah sledoval ciele, ktoré boli legitímne podľa článku 8 odseku 2. Konkrétne ide o predchádzanie zločinnosti a ochranu práv iných. Týmto právom bola v tomto prípade česť sudcu Miosgu (*Jemu bol zaslaný predmetný urážlivý list podpísaný Klausom Wegnerom – pozn. prekladateľa*).

D. Bol zásah „nevyhnutný v demokratickej spoločnosti“?

37. V otázke, či bol zásah „nevyhnutný v demokratickej spoločnosti“, sa Súd prikláňa k názoru, že odôvodnenie mníchovského okresného súdu (pozri odsek 10) možno považovať za relevantné v zmysle sledovaného legitímneho cieľa. Nepovažuje ho však za podstatné v tomto bode, pretože dospel k názoru tak, ako tvrdil sťažovateľ a ako rozhodla Komisia, že namietané opatrenie nebolo primerané týmto cieľom.

Je pravda, že trestný čin, v súvislosti s ktorým bola prehliadka vykonaná, ktorý v sebe zahŕňa nielen urážku, ale tiež pokus vyvinúť tlak na sudcu, sa nemôže hodnotiť, ako nie väčší než malý. Na druhej strane bol príkaz formulovaný veľmi široko, pretože bez akéhokoľvek obmedzenia prikazoval prehľadať a zabaviť „dokumenty“ odhaľujúce totožnosť autora urážlivého listu. Tento bod má osobitný význam v tých krajinách, kde prehliadka právnikovej kancelárie nie je sprevádzaná nijakou špeciálnou procesnou ochranou, ako je prítomnosť nezávislého pozorovateľa (takouto kra-

jinou je aj Nemecko). A čo je ešte dôležitejšie prihládajúc na materiály, ktoré boli v skutočnosti kontrolované, je skutočnosť, že prehliadka zasahovala do profesijného tajomstva v rozsahu, ktorý sa za daných okolností javí neprimeraným. V tejto súvislosti je potrebné znovu zdôrazniť, že v prípadoch týkajúcich sa právnikov môže mať neoprávnený zásah do profesijného tajomstva vplyv na riadny výkon spravodlivosti, a preto aj na práva zaručené článkom 6 Dohovoru. Navyše sprievodná publicita je schopná nepriaznivo ovplyvniť sťažovateľovu profesijnú reputáciu v očiach jeho súčasných klientov, ale aj širokej verejnosti.

E. Záver

38. Súd teda dospel k záveru, že bol porušený článok 8.

II. ÚDAJNÉ PORUŠENIE ČLÁNKU 1 PROTOKOLU Č. 1

39. Pán Niemietz tiež tvrdil, že poškodením jeho povesti ako právnika predstavovala prehliadka porušenie článku 1 Protokolu č. 1, ktorý uvádza:

„Každá fyzická alebo právnická osoba má právo pokojne užívať svoj majetok. Nikoho nemožno zbaviť jeho majetku s výnimkou verejného záujmu a za podmienok, ktoré ustanovuje zákon a všeobecné zásady medzinárodného práva.

Toto ustanovenie však v žiadnom prípade neoslabuje právo štátov prijímať zákony, ktoré považujú za nevyhnutné, aby upравили užívanie majetku v súlade so všeobecným záujmom, alebo aby zabezpečili platenie daní a iných poplatkov alebo pokút.“

40. Keďže sa už v súvislosti s článkom 8 zbral do úvahy prípadný účinok prehliadky na sťažovateľovu profesijnú reputáciu (pozri odsek 37), Súd súhlasí s Komisiou, že nevzniká osobitná otázka podľa článku 1 Protokolu č. 1.

III. APLIKÁCIA ČLÁNKU 50 DOHOVORU

41. Článok 50 Dohovoru znie:

„Ak súd zistí, že rozhodnutie alebo opatrenie súdneho alebo každého iného orgánu Vysokej zmluvnej strany je úplne alebo čiastočne v rozpore so záväzkami vyplývajúcimi z tohto Dohovoru a ak vnútroštátne právo tejto strany umožňuje len čiastočné odstránenie dôsledkov takého rozhodnutia alebo opatrenia, rozhodnutie Súdu prizná v prípade potreby poškodenej strane spravodlivé zadosťučinenie.“

42. V liste zaslanom 16. decembra 1991 (pozri odsek 4) sťažovateľ žiadal Súd, aby mu s prihliadnutím najmä na poškodenie reputácie jeho praxe priznal podľa článku 50 odškodnenie, ktorého charakter a výšku má určiť Súd.

43. Súd nie je spôsobilý pristúpiť na túto požiadavku.

V prvom rade sťažovateľ nepreukázal, že porušenie článku 8 mu spôsobilo peňažnú ujmu. Pokiaľ ide o prípadnú nepeňažnú ujmu, Súd skonštatoval, podobne ako zástupca Komisie, že rozhodnutie samo osebe predstavuje dostatočné spravodlivé za-

dostučinenie. Nakoniec, aj keď pán Niemietz na pojednávaní uviedol, že jeho požiadavka sa vzťahuje aj na náklady a výdavky spojené s konaním v Nemecku a v Štrasburgu, tieto výdavky konkrétne nevyčíslil.

Z TÝCHTO DÔVODOV SÚD JEDNOHLASNE

1. *Rozhodol*, že bol porušený článok 8 Dohovoru;
2. *Rozhodol*, že nevzniká osobitná otázka podľa článku 1 Protokolu č. 1;
3. *Zamieta* sťažovateľovu žiadosť o spravodlivé zadosťučinenie.

Vyhotovené v angličtine a vo francúzštine a vyhlásené na verejnom pojednávaní v Budove ľudských práv v Štrasburgu 16. decembra 1992.

Rolv RYSSDAL
predseda

Marc-André EISSEN
tajomník